

KNJIGA INTELEKTUALNE DOSLJEDNOSTI¹

THE BOOK OF INTELLECTUAL CONSISTENCY²

„Povijest opravdava one koji govore istinu, a ne one koji vladaju...“
“The history vindicates those who speak the truth, not those who
govern...”
Erich Fromm

Sažetak

Tekst je prikaz knjige Mustafe Imamovića *Knjiga pamćenja* (University press – Izdanja Magistrat, Sarajevo, 2013, str. 617).

Summary

The text offers a review of the book *The Book of Recollections* by Mustafa Imamović, University press –Magistrat Edition, Sarajevo, 2011, 617 pgs.

Zbornik tekstova, objavljivanih tokom više od četiri decenije, autora Mustafe Imamovića, profesora Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu u mirovini, nastavak je, na neki način, slične publikacije istog autora i izdavača pod naslovom „Knjige i zbivanja“, objavljene 2008. godine.

Ona predstavlja neku vrstu hronike autobiografskog karaktera ali i Imamovićeve reakcije na društvena događanja i pojave oko njega, jer on ima hrabrosti da se „služi vlastitim razumom“, kako su to voljeli reći prosvjetitelji. Zašto hrabrosti?! Zato što Imamović ne piše po narudžbi, ne piše ono što bi politički režim volio čuti, on u vrijeme prokazivanja i moralnog diskreditiranja i ekskomunikacije svakog neistomišljenika, progona „državnih neprijatelja“, piše po vlastitoj savjesti, kritički

¹ Tekst je prikaz knjige Mustafe Imamovića *Knjiga pamćenja*, University press – Izdanja Magistrat, Sarajevo, 2013.

² The text offers a review of the book *The Book of Recollections* by Mustafa Imamović, University press –Magistrat Edition, Sarajevo, 2013

preispituje stvarnost, vjerujući više svome umu i svakodnevnom iskustvu, nego „zvaničnoj istini“ koja se promovira kao kolektivna (državna, partijska) vrijednost. Na taj način Imamović odbija da žrtvuje vlastitost, uprkos „vunenim vremenima“ i mogućnostima ekskomunikacije.

Težnja za istinom stječe se u procesu socijalizacije svakog čovjeka, u njegovoj akulturaciji, jer nagon za istinom nije urođen. U protivnom, svi bi ljudi uvijek govorili istinu. Imamović zna da nije dovoljno samo pamćenje, ono služi da bi se razumno i umno živjelo i radilo, ali je važno i logičko i kritičko mišljenje. Povezivanjem pamćenja i logičkog i kritičkog mišljenja dosežemo do novih značenja činjenica i podataka koje pamtimo. Svaka spoznaja ne vrijedi ako istovremeno ne doprinese našoj samospoznaji. Otuda i dolazi čuvena izreka koju citiraju svi historičari u više varijanata: „Ko nije spoznao svoju prošlost, osuđen je da je ponovi!“ Historija se i izučava da bi se mogle iznaći alternative ljudskom djelovanju, ili kako se to lijepo kaže u tradiciji Bošnjaka, „da iz historije treba uzimati ibret (pouku)“. Onda je sasvim logično da društvo (narod) koje ne pamti svoju prošlost liči na čovjeka koji ne zna, ili se ne sjeća ko je, šta je i odakle je?

Pošto je postmoderni mišljenje promoviralo krizu istine i svih univerzalnih vrijednosti i ideja zbog mnoštva vrijednosnih i saznanjnih orijentacija, stoga se istina ne može otkriti analizom historijskih izvora, jer svaki historičar te izvore tumači i razumije na različite načine u zavisnosti od njihovog socijalnog porijekla, društvenog položaja, interesa, želja itd. Otuda postmodernistički historičari konstruiraju u više virtuelnu, nego stvarnu sliku prošlosti, dokazujući da je moguće oblikovati više različitih slika o prošlosti na osnovu istih historijskih izvora.

Jasno je da se historijski događaji mogu shvatiti i razumjeti s obzirom na teoriju, na historijske izvore i na interese. Međutim, pošto je prošlost ostvarena vrijeme, ona je dovršena kao događanje, ali ne i kao saznanje, jer historičar u „svoju priču“ unosi svoje pojmove, teorije, mjerila, svoje vrijednosti. Pišući čovjek ostavlja svoje sumnje i drugim ljudima, da bi ih i oni mogli doživjeti i preživjeti. Imamović u svoje tekstove unosi svoje mišljenje, svoj stav, ne podržavajući „bilo čiju stranu“, zasnivajući svoje sudove ne samo na naučnom istraživanju, nego i na etici, jer on zna da „dobri historičari ne pripadaju nikome, osim historiji“. Ljudi se često slažu u pogledu činjenica, ali još češće razilaze s obzirom na tumačenje tih istih činjenica.

Ako se ima u vidu da je prvi tekst u ovoj „Knjizi pamćenja“ objavljen 1964, a posljednji 2006. godine, a svi tekstovi objavljeni u izvornom obliku bez bilo kakvih lektorskih ili uredničkih intervencija

(čak je zadržana i ekavica u tekstovima koji su objavljeni u beogradskim časopisima), onda je sasvim jasno da Imamović nema problema sa svojom bibliografijom koja ne iziskuje nikakvo retuširanje, koje bi rado izvršili mnogobrojni autori labilne moralne strukture na prostoru bivše Jugoslavije. On u svojim tekstovima ne nosi nikakav „ideološki prtljag“, kojeg bi se rado odrekao u svom zreloom dobu. I „mladi“ i „stari“ Imamović su jedno, kontinuitet je potpun. Otuda s punim pravom možemo kazati da on potvrđuje misao da su „vrlo retki historičari za sva vremena, a previše je onih za sve režime“ (Andrej Mitrović).

Prvi tekst (objavljen 1964. godine) pod naslovom „Pre pedeset godina jula 1914. – počeo je I svetski rat“, sa podnaslovom „Zašto je počelo?“, Imamović završava riječima:

„Nesumnjivo je da su nacionalizam i šovinizam pola stoleća pred rat, postojali u različitim oblicima i pod različitim imenima u svim evropskim zemljama. Često, on je bio samo politički plašt, koji je pokrivao ekonomsko-imperijalističke aspiracije“ (str. 4).

Šta dodati nakon skoro pola stoljeća od objavljivanja ovog teksta i nakon naših bosanskohercegovačkih, a posebno bošnjačkih iskustava u agresiji na Bosnu i Hercegovinu 1992–1995. godine: Evropa je i dalje bolesna i neizliječena od nacionalizma i šovinizma! Uprkos još jednom svjetskom ratu!

Imamović svoje stavove gradi imajući u vidu samo vlastitu savjest, pa u tekstu „Arapi i Jevreji“, koji je i napisan povodom arapsko-izraelskog rata 1967. godine, kaže:

„Danas prisustvujemo manje ili više otvorenom sukobu između Izraela i arapskih zemalja koji može imati teške posledice za svetski mir. To je sukob dva naroda, Jevreja i Arapa, koji su prisiljeni da žive zajedno. Međutim, sukob Jevreja i Arapa nije proistekao iz njih samih, nego im ga je nametnula buržoaska Evropa i posledica je istorijski neopravdanog i veštačkog rešavanja takozvanog jevrejskog pitanja. Buržoaska Evropa je rešila jedan svoj problem na račun Arapa, i time izazvala sukob dva naroda koji su vekovima živeli u miru ...“ (str. 23).

Na kraju teksta autor poentira: „Kako B. Rasel kaže, Arapi su u mračnom srednjem veku koji se utkao između antike i renesanse, sačuvali, 'aparatus civilizacije – obrazovanje, knjige i učenu dokolicu' i time dali 'podsticaja Zapadu kada se ponovo digao iz varvarstva'. Trebalo bi zato da Evropa i Amerika nešto i vrata Arapima, pogotovo što su ih i materijalno dosta eksploatisali. Ako neće da im pruže aktivnu pomoć, neka im ne prave smetnju njihovim naporima da izađu iz bede i zaostalosti“ (str. 32).

I danas, nakon četrdeset pet godina, sve na Bliskom istoku je sve gore. Politički procesi između Arapa i Izraela ne samo da nisu makli sa mrtve tačke, nego je pozicija Palestinaca lošija nego te, 1968. godine; Izrael sve jači, a Amerika i Evropa sve licemjerniji. A Bosanci (i Hercegovci) i dalje čekaju da im međunarodna zajednica (a to je Amerika i Evropa) reintegriraju Bosnu, sankcioniraju ratne zločince i ratne profitere i civiliziraju njihove korumpirane političare. Historija, očito nama nije učiteljica života!

U samo predvečerje čuvenog „Sarajevskog procesa“ iz 1983. godine, koji je ozbiljnim analitičarima bio veoma jasan znak da je jugoslavenski politički sistem zapao u veoma tešku krizu i da će Bosna i Hercegovina biti najkrvavije poprište raspleta, Imamović veoma hrabro u tekstu „Panislamizam i 'panislamizam“ raskrinkava iskonstruirane optužbe o širenju takvih ideja među Muslimanima (Bošnjacima). Svaki interes za bošnjačku kulturu, njihov društveno-politički razvitak, njihovu ravnopravnost i emancipaciju ovom „naljepnicom“ želio se preduprijediti, da bi Bošnjaci u nekom budućem raspadu zajedničke države bili lakši plijen susjednih hegemonističkih politika. Nakon ovog Imamovićevog teksta i vrlo uvjerljivog elaboriranja ove teme i njenog smještanja u prošlost („... slobodno se može reći da danas panislamizma u njegovom istorijskom značenju nema ni u svijetu niti kod nas, jer je kao i svi drugi pan-pokreti odavno prevaziđen...“, str. 227), gotovo je prestala svaka manipulacija i izmišljene optužbe u tadašnjoj jugoslavenskoj, nacionalističkoj štampi i publicistici.

Čitalac na stranicama ove knjige može naći preko pedeset tekstova. Mnogi predstavljaju istinske studije o određenom pitanju, među kojima se ističe agrarno pitanje, islamski koncept države, seoske općine, historija Sarajeva i Banje Luke, stvaranje jugoslavenske države, ZAVNOBiH, bošnjačka dijaspora, bošnjački identitet, historija genocida nad Bošnjacima, Moljevićevo „Načertanije“, Sandžak, bošnjački kulturni preporod, jugoslavenstvo kao srpstvo, politički identitet Bosne i mnogi drugi članci.

Posljednji tekst u ovoj knjizi (objavljen 2006. godine) „U krugu turske magije: Islam, muslimani i udžbenici historije u Bosni i Hercegovini“ Imamović završava riječima:

„Nakon 11. septembra 2001. islam se u svijetu praktično našao pod opsadom, ispod koje nisu izuzeti ni bosanski muslimani. Bauk islamskog terorizma koji kruži Zapadom, na Balkanu je zloupotrijebljen kao jedno od opravdanja za genocid nad bosanskim muslimanima. Srpski i hrvatski nacionalisti rado u svojim istupima pred zapadnom javnošću ističu da su

oni odavno prije 11. septembra znali i prepoznali islamsku opasnost, pa su je morali svim sredstvima zaustaviti. U tome im ide na ruku opskurnost jednog dijela muslimanskog političkog i vjerskog vodstva u BiH, koje je manje-više pasivno posmatralo penetraciju raznih islamističkih sekti koje svojim agresivnim nastupom dovode u pitanje tradicionalni bosansko-muslimanski identitet. Sve to u krajnjoj liniji predstavlja opasnost, ne samo za duhovni, nego i fizički opstanak bosanskih muslimana“ (str. 601).

Jasno, tačno i precizno. Onako kako je i rekao veliki njemački historičar, Leopold von Ranke: „Kako se stvarno desilo!“